

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-508-5-57>

Фролова Валерія, студентка магістратури ФТІМ, НАОМА (науковий керівник: Павельчук Іванна, доктор мистецтвознавства, доцент кафедри ТІМ НАОМА)

АРХЕТИПИ ТА СИМВОЛИ У ТВОРАХ ЖИВОПИСУ УКРАЇНИ МЕЖІ ХІХ–ХХ СТОЛІТТЯ

Ключові слова: символізм, символ, архетип, живопис України

Valeriia Frolova, student of the second year of the master's degree NAFAA

ARCHETYPES AND SYMBOLS IN THE WORKS OF UKRAINIAN PAINTING BETWEEN THE 19TH AND 20TH CENTURIES

Abstract. When searching for ways to the original sources of Ukrainian identity, the creative work of Ukrainian symbolists at the turn of the 19th-20th centuries is especially important. Archetypes and symbolic language are the eternal carriers of historical and cultural memory. In this work, the author tries to find the deep symbols and archetypes to which the Ukrainian artists of the specified group appealed.

Key words: symbolism, symbol, archetype, painting of Ukraine.

У час пошуку шляхів до першоджерел української ідентичності, особливо важливим є творча спадщина українській символістів межі ХІХ–ХХ століття. Саме архетипи та символічна мова є вічними носіями історичної та культурної пам'яті, та містять ключ до розуміння самих себе. З цією метою, варто розглянути поняття «символ» та «архетип» та їхнє втілення у творах живопису зазначеного періоду.

Карл Юнг припускав, «...що архетип – це особливо глибокий рівень несвідомого, що виходить за межі особистості, так зване колективне несвідоме», тобто прообрази які рухають усіма нами та формують наше життя. Архетип складається, з певних знакових образів – символів, які повертають нас до первісних, глибших і ширших аспектів нашої людської природи та навколишнього середовища.

Яскравий набір символічних образів можна простежити в живописних роботах Юхима Михайліва, Віктора Цимбала, Михайла Сапожнікова та Костянтина Піскорського.

Духовна пам'ять та сила українського народу знайшли своє відображення у картинах Ю. Михайліва та В. Цимбала. Половецькі баби, руїни

християнських мурів, хрести на стародавньому козацькому цвинтарі, зображенні на фоні метаморфічних степових пейзажів, дають нам виключне відчуття дотичності до історичної пам'яті. Зовсім іншим, монументальним, графічним та футуристичним виглядає «Ідол» К. Піскорського (1918р., папір, акварель, туш, срібло), але не дивлячись на всі відмінності, несе в собі теж саме смислове навантаження.

Дуже чутливим є певний сформований архетип «України-птахи», в картинах Ю. Михайліва «Чайка» (1923р., пастель), який відсилає нас до української пісні та віршів Т. Шевченка. Але у Ю. Михайліва вже птаха вільна, її крик над водою – крик про свободу. До образу птахи часто звертається у своїх творах К. Піскорський «Техніка» (1917р., акварель, туш, білило), «Полюси», «Блакитний орнамент з птахом», «Тривога» (1919р., акварель, туш) та ін.

До одного архетипного ряду «натовпу сліпих та глухих» можна віднести зображених на картині М. Сапожнікова «Сліпці» (1917-1924 р.), та групу людей зображених на картині Ю. Михайліва «Неминучий шлях» (1924 рік). Ці твори співзвучні з текстом Святого Письма «...сліпі прозріють, глухі будуть чути» (Ісаї 35:1- 10).

До архетипу Божої Матері, як заступниці усього християнського світу, звертаються у своїх живописних роботах В. Цимбал «Божої Маті Північного саява», та К. Піскорський «Богоматір над світом». Сакральна тема та звернення до Святого письма проходять скрізь творчість усіх зазначених в цій роботі символістів.

Захоплення М. Сапожнікова міфологією, простежується в образах його двох серій символістських картин. Головними героями його робіт є не тільки одухотворені сили природи, а й конкретні, міфологічні персонажі нижчої слов'янської міфології, а саме Пан та Морок.

Аналізуючи творче надбання українських живописців межі XIX – XX століття, можна прийти до висновку, що символістична мова їх творів відзначається широкою колекцією образів, джерелом яких є слов'янські міфи, історія Київської Русі, часи козацької слави, український фольклор, та Святе Писання.